

K razumevanju tega, kako so bili migranti na slovenski strani balkanskega koridorja leta 2015 prikrajšani za možnost političnega delovanja

Abstract

Understanding How Migrants on the Slovenian Side of the Balkan Corridor were Deprived of the Opportunity to Act Politically in 2015

The ethnographic study analyzes the Balkan Corridor (established in 2015) through an understanding of those who experienced it. The article raises the question of how to understand the migrant movement so that those who cross different countries can be treated equally and as belonging to their own political community. The article analyzes the testimonies and struggles of migrants who crossed the corridor and concluded their journey in Slovenia. Their narratives reveal how a system that prioritizes controlling life over human dignity has deprived migrants of the opportunity to act politically.

Keywords: ethnography of borders, migrations, political activity, right to rights.

Justas Korsakovas holds degrees in Sociology and Anthropology. His Master's thesis was focused on the subject of democracy and human rights in Southeast Europe. In 2015, he joined the Ljubljana-based movement Anti-Racist Front Without Borders, which he analyzed in his BA thesis. In his MA, he analyzed the Balkan Corridor from the perspective of humanitarian workers from several organizations, as well as the migrants traversing it. He continues his work within groups like InfoKolpa and Welcome2Europe, and is writing a second MA at Vytautas Magnus University in Lithuania where he is also active in the student movement The Scream.

Povzetek

Ta etnografska študija analizira balkanski koridor (ki so ga vzpostavili leta 2015) prek razumevanja tistih, ki so ga doživeli. Postavlja vprašanje, kako naj razumemo gibanje migrantov, da bi lahko tiste, ki prečkajo različne države, obravnavali enakovredno in kot nekoga, ki pripada lastni politični skupnosti. Prispevek analizira pričevanja ter glavne težave migrantov, ki so ta koridor prečkali in prišli v Slovenijo. Njihove pripovedi razkrivajo, kako je sistem, ki daje prednost nadzoru življenja pred človeškim dostojanstvom, migrante prikrajšal za možnost političnega delovanja.

Ključne besede: etnografija meja, migracije, politično delovanje, pravica do pravic.

Justas Korsakovas je diplomiral iz sociologije in antropologije in magistriral na temo demokracije in človekovih pravic v jugovzhodni Evropi. Leta 2015 se je pridružil ljubljanskemu gibanju Antirasistična fronta brez meja, ki jo je analiziral v diplomskem delu. V magistrskem delu se je ukvarjal z balkanskim koridorjem s perspektive humanitarnih delavcev iz različnih organizacij in migrantov na poti. Svoje delo nadaljuje znotraj skupin, kot sta InfoKolpa in Welcome2Europe, prav tako pa piše še drug magisterij, na litovski univerzi Vytautas Magnus, kjer je med drugim aktiven v študentskem gibanju The Scream in znotraj sindikatov.

Uvod

Septembra 2015 je Angela Merkel podala izjavo o politiki odprtih vrat EU in suspenziji dublinske uredbe (El-Shaarawi in Razsa, 2019). Posledično se je močno povečalo število ljudi, ki so po balkanski migrantski poti poskušali doseči Evropsko unijo. Madžarska je meje zaprla 15. septembra 2015, 18. in 19. septembra pa se je gibanje začelo preusmerjati v Slovenijo. Dnevno je hrvaško-slovensko mejo prečkalo približno 5000 ljudi.¹ Slovenske oblasti so vzpostavile obmejne sprejemne centre za registracijo novih prihodov, preden so migrante pripeljale na avstrijsko mejo, v dolgoročnejši nastanitveni center v Sloveniji ali centre za pridržanje tujcev. Način slovenskega obvladovanja krize je bil obširno kritiziran² (Amnesty International, 2015; Beznec in Kurnik, 2020; Cocco, 2017; Kurnik in Razsa, 2020; Speer, 2017). Nekateri so ob njihovem ne tako davnem pojavu celo namigovali na podobo nacističnih koncentracijskih taborišč iz druge svetovne vojne, in sicer zaradi delne podobnosti v nečloveškem ravnanju z ljudmi in slabih razmer v sprejemnih

1 Ministrstvo za notranje zadeve je 16. oktobra pričelo z evidentiranjem migrantov. Do konca leta 2015 je bilo zabeleženih več kot 378.000 prehodov. 19. oktobra je število nihalo do 8000 (glej Šelo Šabić in Borić, 2016; UNHCR, 2016).

2 Na to temo je bilo napisanega zelo veliko, tudi v ČKZ: tematski blok Begunci, dobrodošli (ČKZ 262, 2015), tematska številka Balkanska migracijska pot (ČKZ 264, 2016) in tematska številka Mejni režimi (ČKZ 278, 2019). Raziskave v BiH in Srbiji so dokumentirane v Open Movements; omeniti je treba tudi krog nemških raziskovalcev, ki so delovali na terenu po Balkanu itd.

centrih (Trilling, 2018).³ Primerjava je običajno tekla s sklicevanjem na ideje Hannah Arendt, zlasti na njeno izjavo, da nacistična taborišča smrti niso priletela z neba, saj je bilo najprej treba »ubiti pravno osebo v človeku« (Arendt, 1951: 447), in sicer tako, da so bile nekatere kategorije ljudi postavljene izven zaščite zakona, kar je omogočilo ustanovitev taborišč. Naslednji korak pri ustvarjanju taborišča je bilo izničenje možnosti, da bi se zaporniki uprli. To je bilo storjeno »s tem, da je bilo prvič v zgodovini onemogočeno mučenje« (ibid.: 451); spodkopana je bila človeška solidarnost, kajti če ni nobenih prič, pričanje o odporu ni mogoče. Ker slovenski centri niso taborišča smrti, so njihove priče preživele in tako lahko delijo svoja pričevanja o tem, kako jim je bila odvzeta zakonska zaščita in v večini primerov tudi možnost odpora proti zatiranju, ko se je to zgodilo.

Menim, da ponuja osredotočanje na možnost političnega delovanja ljudi, ki so prečkali meje, drugačen vidik/analizo krize, prinaša pa tudi možnost predstavljanja svetlejše prihodnosti brez zaprtih migrantov. V tem članku se bom skliceval na pristop *pravice do pravic*, ki ga je v kritiki *Izvorov totalitarizma* (1951) Hannah Arendt razvila Seyla Benhabib (2018). Poglavitna skrb tega pristopa niso pravice, ki so zapisane, temveč vprašanje načina njihove uporabe glede na različne skupine, zlasti v zvezi s tistimi zunaj ali na obrobju politične skupnosti, ki bi jim morala pravice zagotoviti. V svetu s Splošno deklaracijo človekovih pravic smo na papirju vsi zakonite_i članice_i človeške skupnosti, vendar pa se osrednja pravica do priznanja posameznice_ka kot dela politične skupnosti ne izvaja. Brez priznanja posameznice_ka kot dela politične skupnosti ji_mu pravic, ki iz nje izhajajo, ni mogoče zagotoviti.

V tem članku sem s pomočjo metode antropološke poletnografije poskušal ponazoriti, kako je bila migrantkam_om odvzeta možnost političnega delovanja in kako to izkušnjo opisujejo sami. To bi lahko tudi pojasnilo, zakaj se slabe razmere v centrih niso spremenile, saj tisti, ki so jih prehajali, niso bili pripoznani kot upravičenci do pravic in zato niso mogli ravnati v smeri izboljšanja lastnih pogojev bivanja in delovanja. Na podlagi statusa so jim bile odvzete nekatere splošne pravice (na primer pravica do dela ali sodelovanja v volilnih procesih) ali pa je bilo njihovo izvajanje zaradi nenehnega nadzora in načina organizacije bivanja v institucijah močno oteženo (na primer pravica do prostega gibanja, združevanja in organiziranja). Edini logični pristop za hitro implementacijo sistema nadzora migracij je namreč podreditev vseh možnosti političnega delovanja ljudi, ki prečkajo Slovenijo, da bi se zmanjšala možnost vsakršnega morebitnega upora, saj

³ To je vključevalo tudi veliko protestnih umetniških akcij, ki so namigovale na nacistična taborišča in njihove nehumane razmere.

ne obstajajo institucije, ki bi jih vključile kot aktivne subjekte, na katere bi lahko naslovili svoje težave.

Študija

Podatke za to raziskavo sem zbral s kvalitativnimi intervjuji s tremi različnimi skupinami: migranti, humanitarnimi delavkami_{ci} in aktivistkami_i, ki so bili med letoma 2015 in 2016 dejavni na balkanski migrantski poti v Sloveniji. Ker je ta članek del obsežnejše študije, ki jo sestavljata tako moje diplomsko (Korsakovas, 2018) kot magistrsko delo (Korsakovas, 2019), bom najprej povzel, na kakšen način so vsi udeleženci_{ci} opisali centre, nato pa nadaljeval z interpretacijami migrantov, ki so imeli z njimi neposredne izkušnje. Prva skupina, ki sem jo intervjuval, so bile_i udeleženci_{ci} gibanja Protirasistična fronta brez meja (v nadaljevanju Fronta). Gibanje je bilo zelo široka koalicija številnih skupin, povečini oblikovanih iz kolektivov, ki so se organizirali v ljubljanskih skvotih in študentskih organizacijah. Delovalo je horizontalno, prek skupščin, zagotavljalo pomoč centrom in organiziralo politične manifestacije. Humanitarno skupino so sestavljale_i članice_i humanitarnih nevladnih organizacij, aktivnih v taboriščih: Rdeči križ, ADRA Slovenija, Slovenska filantropija, Civilna zaščita in Združeni narodi, ki so upravljali centre. Za razliko od aktivističnih se humanitarne organizacije razmer niso lotile s politizirane pozicije, zaradi česar so bile v centrih tudi formalno dovoljene.

Vsa imena [intervjuvanih] prič so bila zaradi zaščite osebnih podatkov spremenjena, saj gre za ranljivo skupino. Žal je bilo zaradi občutljivosti teme opravljenih le šest razgovorov s šestimi moškimi migranti, ki so Slovenijo prehajali v letih 2015 in 2016. Pristopiti k skupini ni bilo enostavno brez preteklega neposrednega stika v živo ali nekoga, ki bi me predstavil kot zaupanja vrednega raziskovalca. Praksa razgovorov ima za migrante negativno konotacijo, saj so v postopku prošnje za azil opravili številne stresne razgovore, ki so po njihovem mnenju lahko trajali od pol ure do štirinajst ur; vse izrečeno bi namreč določalo potek njihovega nadaljnega življenja. Prav tako so bili migranti, s katerimi sem se pogovarjal, v Sloveniji ustavljeni in prisiljeni ostati brez možnosti nadaljevanja poti proti drugim evropskim državam.

Tudi beseda migrant je izbrana namerno, saj je razlikovanje med tistimi, ki si zaslužijo biti priznani kot begunci, in tistimi, ki si tega ne zaslužijo, politično in zastavljeno brez jasnih objektivnih meril. Kar zadeva obravnavo,

ki so je ti ljudje na svoji poti deležni, pa je razlikovanje tudi nepomembno, saj Splošna deklaracija človekovih pravic določa, da ima vsakdo »pravico v drugih državah iskati in uživati pribežališče pred preganjanjem«, hkrati pa mora biti obravnavan z enakim dostojanstvom v postopku prošnje za azil, dokler ne pridobi dokončne odločitve o statusu begunca.

Povzetek glavnih težav v centrih

Preden zajamem izkušnje migrantov prek njihovih zgodb, bom povzel glavne težave centrov za pridržanje migrantov v Sloveniji in njeni okolici, kot so jih opisali migranti, humanitarne_i delavke_ci in aktivistke_i. To vključuje mejne prehode in centre, ki so jih izključno in v medsebojnem sodelovanju vodile slovenske, avstrijske in hrvaške oblasti. Glavne težave v centrih jeseni 2015 (medtem ko so se nekatere nadaljevale tudi v zimskih mesecih) so bile:

1. Nenehna in dolgotrajna prenatrpanost; večina ljudi ni imela dostopa do spalnih prostorov ali zasebnosti. V začasnih sprejemnih centrih je bilo največ gneče, v nekaterih primerih je bilo toliko ljudi, da niso mogli sedeti.

2. Neustreznost sanitarnih prostorov, opremljenih le z nekaj prenosnimi stranišči, pogosto preplavljenimi s fekalijami. Skupaj s pomanjkanjem zasebnosti je bilo to še posebej problematično za potrebe dojenja in v času menstruacije oziroma za katerokoli drugo obliko higiene.

3. Vlaga in mraz, ki sta povzročila gangreno in druge bolezni. Ker so migrante pogosto zadrževali omejene na zunanjem območju, so bili blatni in premočeni, zaradi česar so zbolevali. V nekaterih primerih so bili dlje časa brez možnosti, da bi se preobuli v suho obutev, kar je vodilo do gangrene.

4. Slaba prehrana, ki je obsegala eno vrečko z mlekom v tetrapaku, sadje in konzervo s sardinami. To je povzročilo drisko, kar je razmere ob neustreznih sanitarijah le še poslabšalo.

Poleg pomanjkanja sredstev je bil glavni problem, ki so ga izpostavili vsi sodelujoči v študiji, pristop oblasti. Te so migrante nadzorovale s sredstvi, ki zahtevajo najmanjšo možno stopnjo komunikacije in interakcije. V času, ki sem ga preživel v slovenskih obmejnih centrih, sem videl, kako so policisti na ljudi, ki so bili za ograjo, metali hrano, čeprav so jim jo imeli možnost predati neposredno v roke. Udeleženci študije so mi povedali, da so nekatere od njih zadele ribje konzerve. A to ni bil najhujši del policijskega nasilja. Številni udeleženci so poročali o fizičnem nasilju policije, vendar tega niso opisali kot glavno težavo. Glavna težava ni bila, da so nekateri policisti pre-

tepli nekatere migrante, ampak da je šlo za sistemsko zanemarjanje ljudi, ki so prestopali mejo, z nenehno agresivno obravnavo, pretiranim vpitjem in pridržanjem brez zagotovitve prostorov, ki so potrebni za opravljanje osnovnih človeških potreb.

To je splošno pomanjkanje virov, ki bi ga bilo mogoče rešiti, spremenilo le še v hujši problem. Na primer, če bi bile možnosti manj omejene, bi ljudje ne dobili gangrene zaradi mokre obutve. Pa vendar je bil nadzor sistematično izbran pred varnostjo. To se je pokazalo tudi potem, ko so v Brežicah migranti protestno požgali šotore prehodnega centra, v katerem so bili zaprti; zaradi grozljivih razmer v centru so bili hitro izpuščeni, a je vanj za njimi prišla druga skupina migrantov, ki so jo nastanili v isti ograjen prostor med zgorelimi šotori, kot da je to povsem normalno. Tisti dan sem razdeljeval sendviče in rečeno nam je bilo, naj migrantom ne dajemo škatel, da bi se lahko usedli, ker bi jih utegnili ta nova skupina ljudi v znak protesta zopet zažgati. Izbira nadzora pred varnostjo ljudi je privedla tudi do tega, da družinam ni bila zagotovljena varna premestitev, kar je na poti povzročalo pogoste ločitve.

Ne trdim, da država potrebuje več komunikativnih in prijaznejših policistov za ravnanje z migranti, temveč da redukcija možnosti političnega delovanja migrantk_ov služi temu, da ljudje, ki prečkajo meje, kar sicer počno že stoletja, ostajajo izven okvira države in ne morejo postati politični subjekti, ki bi se lahko uprli nadzoru, ki ga že izvajajo nad njimi. Kot stališče Hannah Arendt o *pravici do pravic* izrazi Seyla Benhabib (2018: 104): »[Z]avedati se pričnemo obstoja pravice do pravic (in to pomeni živeti v okviru, v katerem človeka ocenjujemo po dejanjih in mnenjih) ter pravice do pripadnosti določeni organizirani skupnosti.« Če torej priznavanje s strani politične skupnosti pomeni biti presojan po dejanjih in mnenjih, je ljudem, ki prečkajo meje, ta možnost sistematično odvzeta. Pravice, ki naj bi jih zagotavljala Splošna deklaracija človekovih pravic, da se grozote iz druge svetovne vojne ne bi ponovile, tako ostajajo zgolj na papirju, prizadeti zaradi njihovih kršitev pa v kletkah, ne da bi storili kaznivo dejanje.

Zgodbe o prestopanju meje

V zgodbah tistih, ki prečkajo mejo, je mogoče prepoznati skupno rdečo nit. Medtem ko humanitarne_i delavke_ci in aktivistke_i svoje izkušnje pogosto opisujejo z vidika svojega delovanja na meji in v centrih, so tisti, ki so potovali po balkanski migrantski poti, svoje zgodbe opisovali bolj kot niz dogodkov, ki so se jim zgodili. Ljudje na poti, ki so bili v političnem diskurzu

predstavljeni kot neobvladljiva grožnja evropski stabilnosti, sebe niso videli kot akterje, ki bi lahko odločali o tem, kam gredo. To kaže, da je bil cilj Evropske unije za nadzor pretoka migracij zasledovan uspešno. Medtem ko so humanitarni delavci v intervjujih običajno poudarjali pomanjkanje sredstev in njihovo slabo upravljanje v obmejnih centrih, je bila za tiste, ki so meje prehajali, največja težava pomanjkanje možnosti vpliva na to, kaj se bo zgodilo v prihodnosti.

Občutek neznanega

Ena od ponavljajočih se ovir, s katero so se migranti srečevali pri prečkanju meja na balkanski migrantski poti, je bila, da pogosto niso vedeli, kje so in ob kakšnem času. To se je dogajalo v primerih, ko so do avstrijske meje iz Srbije in Hrvaške potovali po organizirani poti z avtobusi ali ko so s tihotapci pešačili skozi tako imenovano »džunglo«. V obeh primerih so imeli vsi intervjuvani migranti, razen tistega, ki je mejo prečkal še preden se je koridor bolj organiziral, težave pri opredelitvi natančne lokacije vstopa v državo in točke, na kateri so bili pred vstopom.

Petim migrantom je uspelo prepoznati mejo na Šentilju, kjer so jih zavrnilo [avtomatsko vrnili v državo, iz katere so prečkali mejo]. Niso jim povedali, kaj se bo z njimi zgodilo in da bodo premeščeni v center za pridržanje ali namestitveni center. Namesto tega so jih natlačili v avtobuse pod vojaškim ali policijskim nadzorom. V nekaterih primerih so se migranti spomnili, da so tedaj dobili rdeče zapestnice, s katerimi so jih, kot so kasneje ugotovili, označili kot tiste, ki jim vstop v Avstrijo ni dovoljen. Intervjuje s prevajalcem, odločitve o dovoljenem ali nedovoljenem prehodu in označevanje z zapestnicami so avstrijske oblasti izvajale v zaprtih prostorih brez prisotnosti nevladnih organizacij. Po odločitvi o zavrnitvi [*push-backu*] so migrante odpeljali, v enem primeru pa so jih slovenske oblasti celo »ponovno zavrnilo« [*pushed around*], torej ponovno pripeljale na avstrijsko mejo, kjer pa so jih vnovič zavrnilo. »Ja, Slovenci, rekli so, da nočejo beguncev, Avstrija je rekla, da jih noče, nekajkrat so nas poslali k Slovincem, trikrat v Avstrijo. Potem smo pisali Sloveniji, da smo utrujeni, da želimo nekje ostati in da naj že prosim nehajo« (Reza, 37, Iran).

Prošnjo za azil v Sloveniji so migranti označili kot prisilno odločitev, ki je korenito spremenila njihovo življenje. Običajno so jo vložili v Centru za tužce Postojna, kjer komunikacija z zunanjim svetom, kot je povedal eden od intervjuvanih migrantov, ni mogoča. Vsi migranti so Postojno označili kot zapor ali kraj, kjer jim je grozila deportacija v času, ko so bili v priporu s strani drugega organa:

Le za tri dni nas dajo v sobo, dajo nam hrano, in že zaprosimo za azil. Če ne zaprosimo, ostanemo v Postojni; zato si želimo samo ven, da lahko pokličemo družino in ji povemo, da smo na varnem, da smo v redu. Zato smo zaprosili, ker nismo imeli druge izbire; zato zaprosimo za azil (David, 29, Irak).

Ta odločitev jih je stala veliko in je bila vse prej kot lahka, saj je imela večina migrantov načrtovano destinacijo drugje, kjer bi jih običajno pričakali družinski člani. Davidu so status begunca odobrili šele sedaj, po štirih letih. Za tri mesece lahko obišče brata, ki živi v drugi državi EU. Nekateri še vedno nimajo urejenega statusa in te možnosti nimajo, na primer Farid iz Sirije, ki v letu 2019 še vedno ostaja brez stalnega statusa in čigar družinski člani so v štirih različnih državah – en otrok je v Nemčiji, drugi je ostal v Turčiji, soproga pa je še vedno v Siriji. Tebarja iz Irana so od bratov ločili na šentiljskem mejnem prehodu in zdaj živi v Sloveniji.

Izgubljeno s prevodom

Pomanjkanje dostopa do vednosti in nezmožnost neodvisnega ukrepanja poslabša tudi prevajalska služba, ki deluje na meji in sodeluje v azilnem postopku. Omenjeni Tebar je opisal razmere v Šentilju, ko je eden od migrantov, s katerimi je potoval, opazil, da po preiskavi na meji v nahrbtniku manjka njegov denar. Z nekaj drugimi migranti se je sprl zaradi pogrešanega denarja, skupina pa je nato prejela rdeče zapestnice in bila poslana nazaj v Postojno. Tebar dodaja:

Ko smo prišli iz Postojne, smo prebrali prevedene listine, v katerih je pisalo, da je iz razgovora mogoče razbrati, da (se jezno posmehne) »prihajamo na zabavo in na kurbe«.

Jaz: Res? (Premor) Vseh pet?

Za dve osebi ne vem, bili sta iz Iraka, ne poznam natančno njenega primera, toda pri nas treh je bilo tako (Tebar, 29, Iran).

Še en primer posledic težav s prevajanjem je Rezov iranski prijatelj, čigar prošnja je bila zavrnjena zaradi netočnega prevoda, ki ga sam ni mogel preveriti:

Moj prijatelj je po tretjem negativnem odgovoru, ki je bil posledica napačnega prevoda, pobegnil v Nemčijo. V prevodu je pisalo, da ga

je policija pozvala, naj pokaže dokument države, v kateri ima težave s sistemom. Rekel je, da ga ima, toda prevajalec je policiji rekel, da ga hočejo ubiti, da ima dokument, ki dokazuje, da so ga želeli ubiti, on pa takšnega dokumenta ni imel. Nato mu je policija rekla, naj se podpiše na dokument v slovenskem jeziku, ki ga ni razumel, na sodišču pa so ga prosili, naj izroči papir, za katerega naj bi rekel, da ga ima. Dejal je, da ga nikoli ni imel niti ni rekel, da ga ima. Tudi uradnega prevoda v iranščino mu niso omogočili (Reza, 37, Iran).

Tisti, ki so prečkali balkansko migrantsko pot, pogosto niso imeli nadzora nad svojimi besedami. Netočni prevodi so bili odločilen dejavnik pri tem, ali bo zgodba migranta dovolj legitimna, da bo lahko nadaljeval pot proti Avstriji, kjer bi vložil prošnjo za azil. Druga pričevanja, tako migrantov kot delavk_cev v humanitarnih organizacijah, pričajo o pomanjkanju odgovornosti glede kompetenc prevajalcev, ki delajo na meji in v centrih. To je bil tudi razlog, da so bili ljudje v centrih za pridržanje pripti za nedoločen čas ali prisiljeni vložiti prošnjo za azil. V nekaterih primerih so intervjuvanci tam brez pravnega statusa čakali tudi do štiri leta.

Drug primer prevajalskih težav je varovanje intimnih in občutljivih informacij, ki jih prevajalci zbirajo med razgovori. Na primer, Reza iz Irana je izrazil zaskrbljenost, da bi lahko iranski prevajalec v ljubljanskem azilnem domu sodeloval z iransko vlado, ki ga je preganjala, zaradi česar je iskal zatočišče v Sloveniji:

Zasledil sem dogodek iranskega režima in videl sem, da iranski prevajalec iz azilnega doma odhaja na iransko veleposlaništvo na praznovanje režima Islamske republike Iran. Mislil sem si, kaj za vraga? Vse je vedel o mojem primeru in zdaj gre na iransko veleposlaništvo. Poklical sem na upravno enoto; nihče ga ni vprašal, zakaj gre na iransko veleposlaništvo. Zakaj prevaja iz iranščine? Vse ve. Ko nič ne veš, pa ne moreš zaupati nikomur. To je mučno.

[...] Vedeti bi morali, ali bodo šle informacije v Iran in ali imajo prevajalci stike z iranskim veleposlaništvom ali ne. Mislim, da je to največja nevarnost, kajti moja družina živi v Iranu; moja družina, moja sestra in moj brat živita v Iranu (Reza, 37, Iran).

To pričevanje ne dokazuje, da je prevajalec v stiku z iransko vlado, toda če je oseba že dobila zatočišče pred državnim režimom, bi bilo etično, da

njene podatke hranijo izven dosega tistih, ki imajo povezave s tem režimom.

Prevajalci so pomagali tudi pri določanju etničnosti na podlagi narečja. V mojih participativnih opažanjih na terenu sredi septembra 2015 na slovenskem in hrvaškem mejnem prehodu na avtocesti Zagreb–Ljubljana je več sto migrantov čakalo več kot tri dni. Le nekaj deset jih je smelo vsak dan skozi Slovenijo. In samo tistim, katerih arabščina je prevajalcu zvenela dovolj sirsko, je bilo dovoljeno prečkati mejo. Eden od sirskih migrantov mi je na meji dejal, da ni sistema za organizacijo prehoda. Po njegovem mnenju bi lahko ljudi registrirali, jim na papir zapisali številko ali pa jih popisali in klicali po imenu. Namesto tega je bilo ob ograji na ducate migrantov, ki so na kolenih prosili za prevajalca. Prevajalci niso imeli le moči, da posamezniku odvzamejo glas ali zgodbo, temveč v mnogih primerih tudi moč, da mu spremenijo potek življenja na podlagi zaznanega naglasa ter pripisane etničnosti in narodnosti. Tudi policija ni bila veliko boljša, saj je po pričevanjih humanitarnih delavcev včasih kar »pogooglala« kraj, od koder je posameznik izhajal, da bi določila, ali se ujema z opisom, ter na podlagi iskanja s pametnim telefonom odločila o prihodnosti osebe, ki je na poti.

Center za tujce

Center za tujce v Postojni je v splošnem dojet kot zapor. To ni taborišče, temveč že uveljavljena institucija migracijskega sistema za zapiranje, nadzorovanje novih prihodov in čakanje na deportacijo. Po pričevanjih migrantov so jih tja odpeljali brez kakršnekoli razlage glede sprememb njihovega pravnega statusa in ne da bi jih obvestili, da jih bodo pridržali in da verjetno ne bodo smeli nadaljevati poti. Naslednji pričevanji sta s konca zime leta 2016:

Precej smešno je, da te ustavijo na avstrijsko-slovenski meji, potem pa za azil zaprosiš v Sloveniji. V Postojni me ni nihče vprašal, kdo sem in zakaj sem tukaj. Prevajalca ali policijo smo vsakodnevno spraševali, kakšna je odločitev in zakaj smo tukaj. Res je težko. Po dvajsetih dneh se ti že meša. Zakaj so nas ustavili na meji?

Jaz: Torej ti niso nič povedali?

Nič.

Jaz: Nihče drug ni vedel?

Nihče. Po dvajsetih dneh so povedali, da naslednji dan prihajajo s

prevajalcem. In po štiriindvajsetih dneh je bilo vse končano (Ibrahim, 25, Afganistan).

...

Jaz: Ko so te poslali v Postojno, so te posedli v avto ali na avtobus?

Na avtobus.

Jaz: In so ti povedali, kam greš?

Nič nam niso povedali, pripeljal je avtobus in odpeljali so nas v Lendavo (*namestitveni center v Sloveniji*) (Sandi, 31, Iran).

Ta zmeda in pomanjkanje informacij, ki so ju izpostavili vsi migranti, se nadaljujeta v izkušnji pridržanja. Nekateri migranti so bili pridržani v majhnih sobah v velikem številu, z najosnovnejšimi pripomočki in brez svojega imetja. Tebar opisuje razmere:

Štirideset oseb. Ženske, otroci, moški; mešano, na tleh v eni sobi.

Jaz: In kako velika je bila soba?

Dvakrat toliko kot ta (*soba, v kateri smo opravljali intervju, je bila velika 3 x 4 m*). Recimo približno 20 m² in eno stranišče (Tebar, 29, Iran).

Drugi intervjuvanci so sobe v postojnskem centru za tujce opisovali na enak način – kak meter manjše ali večje, z enim samim straniščem, v njih je bilo nastanjeno spreminjajoče se število ljudi. Prenatranost je bila odvisna od časovnice razvoja koridorja: najmanjša je bila pred madžarskim zaprtjem meja septembra 2015, nato pa se je povečala.

Za večino ljudi na poti ta izkušnja ni bila le nepričakovana, temveč tudi nova in mučna, saj so z njimi ravnali kot z obsojenci, poslanimi v zapor. Negativna pričevanja o Postojni niso bila upravičena le zaradi slabih razmer. Postojnski center velja za slab kraj, saj pomeni odvzem mobilnosti, vodijo ga kot zapor za pridržanje, ne da bi ljudem sodili. David je povedal, da je bila zanj izkušnja v zaporu popolnoma nova in tuja:

Jaz: In kakšne razmere so bile v Postojni?

Zapor je. To je zapor.

Jaz: Ali so prhe delovale in ali je bilo tam še kaj drugega?

Ne vem, čudno je bilo, nekaj novega. Nikoli nisem bil v zaporu. Nikoli v življenju. Vse je bilo novo (David, 29 let, Irak).

V naslednjem odlomku David pripomni, da pomanjkanje stranišč ali prh ni bila najhujša plat postojnskega centra. Glavni težavi sta bili predvsem pripor in odvzem možnosti delovanja:

Jaz: O čem so se ljudje pogovarjali v Postojni? Ste se pogovarjali še s kom drugim?

Ja, govoriš z vsemi. Vsi imajo težave, nekateri z drogo, nekateri nimajo dokumentov, nekateri so v Sloveniji že deset let, pa nimajo papirjev, policija pa jih vsakič znova odpelje v Postojno. Zgodb je veliko.

Jaz: So se ljudje pritoževali nad razmerami v Postojni?

Ne. Bilo je v redu, hrana je bila dobra. Pritoževali so se nad življenjem in želeli so ven (David, 29, Irak).

Kot je že omenil David, v Postojni ni mogel komunicirati z družino, njegovo gibanje in stiki z zunanjim svetom pa so bili omejeni. Global Detention Project [projekt Globalno pridržanje] je svoje poročilo o Postojni za leto 2019 naslovil *Priseljenski pripor v Sloveniji: V njem pridržanje imenujejo »Omejitev gibanja«*.

V intervjuju David pove tudi, da se mora zdaj prilagoditi povsem drugačnemu načinu življenja. Včasih je bil lastnik podjetja, zdaj pa opravlja prekarno delo; izdeluje falafle. Stiska, ki jo povzroči status zapornika, begunca ali migrantskega kuharja, je še en ponavljajoč se vzorec, ki se pogosto pojavlja v zgodbah intervjuvancev. Ta tožba je mnogokrat uravnotežena z vtisom, da je bilo življenje doma ali na poti sem težje in da njihove trenutne težave še vedno niso nič v primerjavi s trpljenjem, ki so ga doživljali prej; kot da bi želeli upravičiti vrednost svojega begunskega statusa in reči, da njihov trenutni položaj le ni tako slab. Ta primer je prikazan v naslednjem odlomku:

Jaz: Kako je zdaj z vami?

Zdaj je v redu. Pravzaprav si želim na Finsko. Zadnje tri mesece sem bil na Finskem, da bi tam delal, vendar nisem mogel več, ker moram v Sloveniji ostati več kot pet let, preden lahko delam v EU.

Jaz: In kakšen je vaš status zdaj?

Za vedno je. Trajen. Tukaj delam, učim se kuhati v restavraciji s hitro prehrano. In pričenjam povsem novo življenje, saj sem pred tem študiral ekonomijo in delal [na področju] prenosov podjetij iz Kitajske v Bagdad, v svojem družinskem podjetju. Popolnoma drugače je.

Jaz: Verjamem ti ...

(*Ploska z rokami in govori glasneje*) Človek, ne odnehamo kar tako (David, 29, Irak).

Policijsko nasilje

Reza, ki je pred iranskim režimom bežal zaradi udeležbe v protestnih akcijah, je bil glede policijskega nasilja v Sloveniji in drugih delih balkanske migrantske poti bolj neposreden kot drugi:

[...] ne marajo beguncev in nočejo govoriti z vami. Želijo te ustvariti takšnega (*prikaže omejujoče gibanje rok, ki iztiska zrak/duši*). Kaj pa lahko storimo, ko imajo moč? Tako kot v moji državi lahko tudi tukaj počno, kar hočejo. Imam iransko državljanstvo, a trenutno nimam ničesar od svoje države, zaradi policije, od katere sem od tam pobegnil sem. Ne, mislim, da ni tako enostavno (Reza, 37, Iran).

Govoril je tudi o neprijetnem srečanju s slovensko in avstrijsko policijo ter njunem negostoljubnem odnosu. Medtem ko je že prej doživel nasilne prijeme iranskih oblasti, ki so mu grozile, da ga bodo ubile, se je nato moral soočiti še s slovenskimi oblastmi, ki so ga obravnavale kot nezaželenega potencialnega zločinca, podvrženega njihovim nesramnim in nasilnim ukazom. Razkorak med njegovimi pričakovanji – občutka dobrodošlice – in realnostjo policijskega nasilja je vzrok za razočaranje, na katero so v intervjujih in v moji neformalni interakciji z njimi migranti pogosto opozarjali:

Jaz: In se spomnite, kako ste vstopili v Slovenijo?
Bilo je grozljivo. Bilo je enako kot v Grčiji, vedno je bilo stresno; ne veš, kje si, ne znaš nobenega jezika. Ne znam slovensko, ne znam angleško. Ustavili so nas na avstrijsko-slovenski meji, policija, tako grozno je bilo; na kakšen način se pogovarjajo z begunci, ko pa so ljudje resnično utrujeni. Ko ljudje po petih, šestih mesecih pripotujejo od daleč, po tako težkem obdobju, ko si nenehno pod stresom. Mislim sem si, da nam bodo ob prihodu izrekli dobrodošlico, ne pa takole (Reza, 37, Iran).

Reza je navedel tudi različne primere, kako sta slovenska in avstrijska policija, da bi pridobili informacije, migrante pretepali po glavi, kričali nanje ali izvajali naključno preverjanje dokumentacije izven uradnih poslopij zgolj na podlagi rasnega profiliranja. Dodal je, da je podoben pristop doživel tudi

pozneje, ko je živel v Ljubljani. Te zgodbe kažejo, da so migranti doživljali sistemsko zavračanje prek nenehne agresivne obravnave, pretiranega vpitja in odnosa, ki ga je mogoče razumeti le kot rasističnega.

Sklep

V prispevku sem poskušal ponazoriti, kako so državni organi migrantom, ki so leta 2015 na balkanski migrantski poti prečkali Slovenijo, odvzeli možnost političnega delovanja, in na kakšen način so migranti to izkušnjo predstavili sami. Naj povzamem izkušnje, ki so jih delili: njihove izjave so lahko bile napačno prevedene, kar je nekaterim onemogočilo, da bi svoj primer sploh lahko predstavili oblastem. V mnogih primerih migranti niso vedeli, kaj se jim bo zgodilo ob prehajanju koridorja in kje sploh so. Odločitve v zvezi z njihovo prihodnostjo pogosto niso bile odvisne od njihovih lastnih dejanj. V nekaterih primerih je šlo za nacionalnost, ki je migrantom ob specifičnem času omogočala ali onemogočala prehod, šlo pa je tudi za njihovo narečje, ki je moralo posamičnemu prevajalcu zveneti izvorno omenjenim državam.⁴ V nobenem trenutku njihovega prehajanja skozi Slovenijo proti Avstriji niso imeli institucionalizirane pravice, da bi se pritožili in spremenili okoliščine, v katerih so se znašli. Ko so protestirali s požigom šotorov in ogrožanjem lastnega življenja, so se sicer smeli izseliti, a center je ostal, oblasti pa so se odzvale tako, da so naslednji skupini migrantov, ki je prispela v ta center, zgolj odvzele vnetljive snovi.

Po celotnem postopku so bili migranti, ki jim je bil vstop zavrjen, priprti v postojnskem centru za tujce in zaprti v dejanskem zaporu. Čeprav je bila večina mojih sogovornikov zaprta v centru za tujce, to ne pomeni, da so imeli to izkušnjo vsi. Tam bi ostali, vse dokler ne bi privolili v vložitev prošnje za azil v Sloveniji, nato pa bi bili izpostavljeni vsem težavam, ki izvirajo iz sistema. Za nekatere je to pomenilo leta negotovosti glede njihove prihodnosti in odsotnost pojasnila o njihovem statusu. Za druge je to pomenilo soočenje z negativnim odgovorom in brezpravnim statusom v Evropi, medtem ko so bili na robu preživetja.

Da bi odgovorili na vprašanje, kaj je treba storiti, se lahko vrnemo k interpretaciji Hannah Arendt, ki jo je podala Seyla Benhabib: »[K]akšen smisel ima v resnici obramba svetovljanskega stališča, ko pa biti oseba s pravicami v prvi vrsti pomeni biti član suverene države, ki lahko zaščiti človekovo

⁴ Moj argument temelji na podatkih, zbranih na mojih terenskih razgovorih na mejnih prehodih leta 2015 in iz poročil članov Fronte. Kot priča poročilo Are You Syrious, so se podobne prakse posluževali tudi hrvaški organi (Are You Syrious in Welcome Initiative, 2016).

'pravico do pravic?'« (2011: 13). Ker so pravice, pridobljene z buržoznimi revolucijami, temeljile na zaščiti države, je bila »izguba državljanskih pravic, ki je, v nasprotju z vsemi deklaracijami človekovih pravic, politično enaka izgubi vseh človekovih pravic« (Benhabib, 2004: 50). Dokler je človeštvo zveza nacionalnih držav, se zdi, da pravica do pravic sploh ne bo zagotovljena vsem, zlasti ne migrantkam_om in ljudem brez državljanstva.

Vse dokler nacionalne države in meje ne bodo razpuščene, se bo nadaljevalo isto državno nasilje nad migrantkami_i, a v različnih oblikah, tako v Sloveniji kot vzdolž meja EU. To nasilje politizirajo in izpostavljajo skupine, kot je bila nekoč Fronta, danes pa Info Kolpa, kolektiv, ki sodeluje z mrežo Border Monitoring Network, katere namen je spremljanje razmer na balkanski migracijski poti in širše.

Migrantke_e opolnomočajo, da v pravnih postopkih, ki jim sicer ne bi bili na voljo, sodelujejo pri odločanju o svojem življenju, ter jih podpirajo prek drugih političnih akcij in demonstracij. Že res, da naše države mnogih ljudi ne pripoznavajo kot vredne enakih pravic, vendar je naša solidarnost svojevrsten mehanizem pripoznavanja.

Prevod iz angleščine: Jovita Pristovšek.

Strokovni pregled: Saša Hajzler.

Redakcija prevoda: Marina Gržinić in Tjaša Kancler.

Literatura

Agamben, Giorgio (1998): *Homo Sacer: Sovereign Power and Bare Life*. Stanford: Stanford University Press.

Amnesty International (2015): *Hundreds of Refugees Stranded in Dire Conditions on Croatia/Slovenia Border*. Dostopno na: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/10/hundreds-refugees-dire-conditions-croatia-slovenia-border/> (28. september 2020).

Are You Syrious in Welcome Initiative (2016): *Report on Systemic Human Rights Violations by the Croatian Authorities in the Closed Parts of the Winter Reception and Transit Centre in Slavonski Brod*. Dostopno na: https://cms.hr/system/article_document/doc/261/Report_on_Systemic_Human_Rights_Violations_in_the_Winter_Reception_and_Transit_Centre_in_Slavonski_Brod.pdf (28. november 2020).

Arendt, Hannah (1951): *The Origins of Totalitarianism*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

- Benhabib, Seyla (2004): *The Rights of Others: Aliens, Residents, and Citizens*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Benhabib, Seyla (2011): *Dignity in Adversity: Human Rights in Troubled Times*. Cambridge: Polity Press.
- Benhabib, Seyla (2018): *Exile, Statelessness, and Migration*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Beznec, Barbara in Andrej Kurnik (2020): Old Routes, New Perspectives. A Postcolonial Reading of the Balkan Route. *Movements: Journal for Critical Migration and Border Regime Studies* 5(1): 33–54.
- Cocco, Emilio (2017): Where Is the European Frontier? The Balkan Migration Crisis and Its Impact on Relations Between the EU and the Western Balkans. *European View* (16): 293–302. Dostopno na DOI: 10.1007/s12290-017-0471-5.
- El-Shaarawi, Nadia in Maple Razsa (2019): Movements upon Movements: Refugee and Activist Struggles to Open the Balkan Route to Europe. *History and Anthropology* 30(1): 91–112.
- Korsakovas, Justas (2018): *Anti-Racist Front Without Borders: Organizational Structure and Perceptions of Political Action*. Diplomska naloga. Kaunas: Vytautas Magnus University.
- Korsakovas, Justas (2019): *Emic Understandings of the Balkan Route in Slovenia*. Magistrska naloga. Sarajevo/Bologna: University of Sarajevo/University of Bologna.
- Kurnik, Andrej in Maple Razsa (2020): Reappropriating the Balkan Route: Mobility Struggles and Joint-Agency in Bosnia and Herzegovina. *Two Homelands* (52): 7–23. Dostopno na DOI: 10.3986/dd.2020.2.01.
- Speer, Marc (2017): *Die Geschichte des formalisierten Korridors. Erosion und Restrukturierung des Europäischen Grenzregimes auf dem Balkan*. München: bordermonitoring.eu e.V. Dostopno na: https://bordermonitoring.eu/wp-content/uploads/2017/08/report-2017-balkan_web.pdf (28. november 2020).
- Šelo Šabić, Senada in Sonja Borić (2016): *At the Gate of Europe: A Report on Refugees on the Western Balkan Route*. Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung.
- Trilling, Daniel (2018): Five Myths about the Refugee Crisis. *The Guardian*, 5. junij. Dostopno na: <https://www.theguardian.com/news/2018/jun/05/five-myths-about-the-refugee-crisis> (28. november 2020).
- UNHCR (2016): *Regional Refugee and Migrant Response Plan for Europe: Eastern Mediterranean and Western Balkans Route. January – December 2016*. Dostopno na: <https://www.unhcr.org/577220cf7.pdf> (28. november 2020).